

УДК 378. 37.01/.09

С. В. САПОЖНИКОВ

доктор педагогічних наук, професор
Університет ім. Альфреда Нобеля, м. Дніпро

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті зроблено спробу висвітлити та проаналізувати науково-практичні підходи (технологічний; педагогічної взаємодії, співробітництва та співтворчості; особистісно-діяльнісний; змістово-процесуальний; задачний; діалогічний; компетентнісний; індивідуально-диференціальний; імітаційно-ігровий) до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах системи інженерно-педагогічної освіти.

Ключові слова: інженерно-педагогічна освіта, система вищої освіти, педагогічні кадри, підхід.

Пріоритетним завданням сучасного навчання й виховання є розвиток творчого потенціалу майбутнього спеціаліста, здатного до перетворення соціуму та створення нових форм суспільного життя, нестандартного виконання професійних функцій. Реалізація цього завдання передбачає використання в навчальному процесі вищих навчальних закладів нових педагогічних технологій, важливими показниками яких є освітні цінності майбутніх спеціалістів: професійний саморозвиток, самоосвіта, самореалізація й самовдосконалення. Однією з підструктур системи освіти України є система інженерно-педагогічної освіти, провідною соціальною функцією якої є професійна підготовка інженерно-педагогічних кадрів для системи професійної та загальної середньої освіти, системи підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації робітників та фахівців в умовах виробництва. Система інженерно-педагогічної освіти унікальна за своєю суттю, сама її природа дає змогу сформувати такого гармонійно розвиненого фахівця, який поєднує в собі інженерно-педагогічні компетентності, пов'язані зі здатністю розв'язувати технічні завдання, нестандартно мислити, проектувати й конструювати об'єкти виробництва, бути обізнаним у сфері економіки, охорони праці, уміти працювати з людьми, організовувати навчальний процес у професійному навчальному закладі, виховувати молодь, бути керівником та вихователем. У світлі глобалізаційних і цивілізаційних викликів сьогодення зміна сутності, структури, функцій, цілей, завдань, умов, загалом *місії* сучасної інженерно-педагогічної освіти передбачає науково детерміноване вдосконалення освітніх і педагогічних технологій. Технологія – це галузь науки, яка вивчає та розробляє науково обґрунтовані засоби отримання результатів діяльності, допомагає реалізувати на практиці конкретну мету з максимальною ефективністю й найменшими витратами. Завдання технології як науки – виявлення закономірностей з метою визначення та використання на практиці найбільш результативних

процесів. Сучасна педагогічна технологія передбачає, *по-перше*, систему організації виробничого процесу; *по-друге*, характер використання людської праці, її стимулювання; *по-третє*, науку про організацію.

В умовах сьогодення проблема технологізації підготовки педагогічних кадрів є глобальною. Як свідчить аналіз науково-педагогічних досліджень та вивчення досвіду підготовки інженерно-педагогічних кадрів, розв'язують її по-різному.

Окремі теоретичні аспекти інженерно-педагогічної діяльності були сформульовані С. Батишевим, В. Безруковою, Е. Зеєром, Н. Кузьминою, А. Марковою, М. Махмутовим, О. Меленко, А. Сейтешевим, В. Шадриковим. На сучасному етапі значний внесок у теоретико-методологічне обґрунтування діяльності інженера-педагога роблять науковці Української інженерно-педагогічної академії, яка є методологічним центром інженерно-педагогічної підготовки в Україні і членом Міжнародного товариства інженерної педагогіки (IGIP). Проблеми, пов'язані з інженерно-педагогічною діяльністю, розглядають І. Бендера, Н. Брюханова, Є. Громов, С. Гура, С. Демченко, І. Каньковський, О. Коваленко, М. Лазарєв, В. Лобунець, О. Макаренко, Н. Ничкало, А. Тарасюк, Л. Тархан, Е. Тен, О. Щербак, Т. Яковенко та ін. Серед науковців пострадянських країн питання, пов'язані з розвитком інженерно-педагогічної освіти, досліджують І. Васильєв, В. Готтінг, О. Дирнаєва, Е. Зеєр, В. Кудзоева, І. Рижкова, К. Устеміров, Н. Цирильчук та ін.

Мета статті – висвітлити та проаналізувати науково-практичні підходи до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах системи інженерно-педагогічної освіти.

Згідно з метою поставлено такі завдання: висвітлити та проаналізувати існуючі науково-практичні підходи до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах системи інженерно-педагогічної освіти.

Зміст, структура й функції інженерно-педагогічної освіти реалізуються в цілісному навчальному процесі вищого навчального закладу. Системний підхід до дослідження особливостей навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах системи інженерно-педагогічної освіти є новою галуззю знань.

Системний підхід до навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах є предметом комплексних досліджень вітчизняних і російських науковців: С. Архангельського, О. Глузмана, С. Гончаренка, І. Лернера, А. Міщенко, В. Семіченко, В. Слатьоніна, В. Якуніна. Провідною ідеєю їх дослідно-експериментальних пошуків стало положення про те, що особистість сучасного педагога формується в цілісному педагогічному процесі. Тільки за цієї умови може бути підготовлений учитель, у якого розвинуто системне бачення навчально-виховного процесу як цілісного явища і є готовність до його реалізації.

Аналіз наукових праць, практики підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах країн Чорноморського регіону надав змогу визначити особливості науково-практичних підходів до організації навча-

льного процесу. Сучасні зарубіжні науковці [2; 4; 5; 8] виділяють такі науково-практичні підходи до організації навчального процесу: *технологічний; педагогічної взаємодії, співробітництва та співтворчості; особистісно-діяльнісний; змістово-процесуальний; задачний; діалогічний; компетентісний; індивідуально-диференціальний; імітаційно-ігровий*.

Основу *технологічного підходу* до організації навчання у вищій школі становить єдність педагогічної взаємодії й активної пізнавальної діяльності студентів. Цей підхід надає змогу студентам структурувати навчальний матеріал так, щоб залучити їх до активного процесу пізнання й впливати на всі сфери його особистості, забезпечуючи тим самим їх подальше вдосконалення. Сучасні зарубіжні фахівці зазначають, що стан активного суб'єкта педагогічного процесу дозволяє успішно готувати студентів до майбутньої самостійної професійної діяльності з опорою на особисту ініціативу й власні сили та забезпечує йому творчу свободу професійних дій. Технологічний підхід до організації навчання студентів більшості країн Чорноморського регіону забезпечує студентам можливість самостійно формулювати цілі та ставити завдання, планувати, організовувати роботу й приймати управлінські рішення, контролювати та оцінювати одержані результати. У ході реалізації творчої взаємодії студентів і викладачів педагогічний процес перетворюється на механізм трансляції професійних знань, умінь, навичок, загальнолюдських та професійних цінностей. Прикладом реалізації технологічного підходу до формування різних компетенцій майбутнього інженера-педагога є організація неперервної педагогічної практики в університетах Вірменії. Вірменський науковець В. Карапетян підкреслює, що вузівська освіта як структурна й функціонально-динамічна система спрямована на розвиток професійних компетенцій студентів та викладачів на різних етапах організації й здійснення освіти [7, с. 361].

У низці країн (Болгарія, Вірменія, Грузія, Молдова, Україна) провідною ідеєю організації й реалізації навчального процесу є *педагогічна взаємодія* в системі викладач – студенти. Її сутність полягає в постановці творчого навчального завдання, яке передбачає спільне прогнозування, моделювання й розробку шляхів вирішення, виконання його за допомогою різних підходів та формулювання висновків про ефективність результатів роботи. Психологічна стратегія взаємодії в ході навчального процесу – це включення в оволодіння навчальним матеріалом кожного студента, опора на його особистий досвід. Для педагогічної взаємодії характерно створення на заняттях ситуації психологічного комфорту, можливості пізнавального й емоційного спрямування студента на створення умов для його самовираження й самостійних дій. У цьому контексті кожен студент зобов'язаний усвідомлювати та засвоювати принципи педагогічної взаємодії, які передбачають інтенсивність і розширення обсягів та видів спілкування, психологічний комфорт, що забезпечує саморозкриття особистості, створення індивідуальної програми взаємодії зі студентом. Студенти, які засвоюють принципи педагогічної взаємодії, повинні навчитися встановлювати конта-

кти, налагоджувати продуктивну педагогічну комунікацію, яка базується на прийнятті одне одного, взаємній повазі й довірі. Не менш значущою є потреба в розумінні психолого-педагогічних і фізіологічних особливостей дитини. Майбутній інженер-педагог повинен розуміти внутрішній світ дітей, виявляти ті потреби, здатності та можливості, які в них сформовано, щоб мати можливість надати допомогу у створенні власної індивідуальності. Особливості ефективності педагогічної взаємодії, ідеї дитиноцентризму широко висвітлено в наукових працях українських філософів, педагогів і психологів: В. Андрущенко, Г. Балла, В. Кременя, О. Савченко. Так, В. Кремень зауважує, що організація навчально-виховної роботи за принципом дитиноцентризму складніша, але це єдиний шлях формування людиноцентристського, гуманного, демократичного й ефективного сучасного суспільства, не кажучи про те, що це єдиний шлях до щастя кожної людини. Власне, учитель разом з батьками повинен допомогти дитині пізнати й розвинути себе, тоді, ставши дорослою, людина найбільш повно самореалізується, забезпечивши і власний успіх (бо займатиметься улюбленою справою і робитиме це фахово), і несуперечливий та динамічний розвиток суспільства [9].

Особистісно-діяльнісний підхід до організації навчання студентів є вельми актуальним у системі вищої інженерно-педагогічної освіти. Основні положення особистісно орієнтованого підходу полягають у забезпеченні розвитку та саморозвитку особистості студента шляхом виявлення його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання й предметної діяльності. Особистісно орієнтована освіта базується на визнанні кожним студентом права власного шляху розвитку, зосередженні його уваги на максимально-му розвитку сутнісних сил, відповіді на власні запитання: “До чого я прийшов, які результати отримав та якими зусиллями це досягнуто?” Зміст її освіти, засоби й методи структуруються таким чином, що надають змогу студентові виявити вибірковість до предметного матеріалу, його виду та форми. Відповідно до цих цілей розробляють індивідуальні програми (концепції, карти, щоденники), які моделюють дослідницьке мислення; організують групові заняття на основі діалогу й імітаційно-рольових ігор; навчальний матеріал інтегрується для реалізації методу дослідних проєктів, що студенти виконують самі. Основною ланкою досліджуваного підходу є *особистісно орієнтована ситуація* – ситуація, у якій майбутній інженер-педагог шукає особистісний і професійний сенс, будує образ та модель своєї життєдіяльності, оцінює результати творчого пошуку оптимальних шляхів саморозвитку. Технологія створення особистісно орієнтованої ситуації включає три характеристики: а) ситуація неодмінно діалогічна в різних формах і модифікаціях; б) вона життєво контекстуальна, тобто перебуває у сфері життєдіяльності студента; в) є можливою за умови вільної, творчої, соціально активної діяльності. Виходячи із цього, досвід особистості майбутнього інженера-педагога складається з досвіду виконання й виявлення ним функцій: вибору, переваги, висловлення своєї думки, ви-

значення цінностей, реалізації автономних життєвих планів. Джерелом досвіду студента є все, що стосується сфери спрямованості його особистості: мотиви, інтереси, потреби, цілі. Особистісно орієнтований підхід широко реалізується сьогодні в інженерно-педагогічних навчальних закладах.

Основою *змістово-процесуального підходу* до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах системи інженерно-педагогічної освіти є узгодженість змісту й організаційних форм, методів і засобів педагогічної взаємодії, спрямованих на формування активної пізнавальної діяльності студента. Змістово-процесуальний підхід поєднує в собі навчальну інформацію й елементи процесу її засвоєння, що надає змогу стимулювати активну пізнавальну позицію студентів та цілеспрямовану роботу з розвитку професійних властивостей і якостей їх особистості. Цей підхід надає змогу структурувати навчальний матеріал так, щоб залучити студентів до активного процесу пізнання й впливати на мотиваційну, пізнавальну, емоційно-вольову та психофізіологічну сфери їх особистості, тим самим забезпечуючи процес їх професійного зростання. Цей підхід, як і технологічний, надає змогу структурувати навчальний матеріал так, щоб залучити студентів до активного процесу пізнання та впливати на всі сфери його особистості, забезпечуючи тим самим їх подальше професійне зростання. Становище діяча, активного учасника навчального процесу допомагає успішно готувати студентів до самостійної професійної діяльності з опорою на особисту ініціативу та власні сили, забезпечує йому свободу професійної діяльності.

Змістово-процесуальний підхід змінює існуючу ситуацію, коли студентів орієнтують на засвоєння певного обсягу знань, який ніяк не співвідноситься з їх майбутньою професійною діяльністю. Як слухач, студент закріплює в основному виконавчі вміння й навички, а його практичні вміння обмежуються лише передачею навчальної інформації та педагогічним впливом на учнів. Стереотип поведінки, який склався у вищому інженерно-педагогічному навчальному закладі, вони переносять на самостійну педагогічну діяльність, виступаючи при цьому засобом пригнічення волі, самостійності, активності та ініціативи школярів. Варто зауважити, що якості, необхідні для організації навчальної роботи, активізації позиції кожного школяра, творчого співробітництва й співтворчості вчителя та учнів сьогодні є недостатньо розвиненими в більшості випускників педагогічних вишів. Прикладом реалізації змістовно-процесуального підходу можуть бути університети Грузії, у яких навчальний процес передбачає узгодження змісту навчальних дисциплін з формами, методами та технологіями їх проведення. Так, відомий грузинський педагог Д. Доборджгінідзе відзначає важливість і необхідність осмислення процесу раціонального та наукового відбору навчальної інформації, відповідних організаційних форм діяльності викладача й студентів.

Задачний підхід до навчання передбачає введення до змісту навчальної інформації таких завдань, які активізують мисленнєві процеси студентів, закріплюють у них уміння оперувати теоретичними знаннями в практичних ситуаціях, користуватися ними при вирішенні навчальних завдань,

осмислювати й бачити їх прикладний характер у професійній діяльності. Задачний підхід до навчання у вищих навчальних закладах системи інженерно-педагогічної освіти має у своїй основі педагогічні завдання, які визначаються як результат усвідомлення суб'єктом виховання в педагогічній ситуації необхідності виконання професійних дій і прийняття їх до виконання. Педагогічне завдання є одним з інструментів перетворення нових знань на елемент практики, найпростішою моделлю якої вони є. Засвоюючи певні поняття, теоретичні положення, які пропонуються студентам у вигляді мисленнєвого завдання, студенти відчують потребу в дії. Задачний підхід до навчального процесу у вищому навчальному закладі, що здійснює підготовку інженерно-педагогічних працівників, забезпечує: перетворювальне відтворення зв'язків між теоретичними положеннями, варіативне відтворення навчального матеріалу з постановкою різноманітних цілей, виконання засобів використання знань у подібних і творчих ситуаціях, систематизацію, самостійний пошук доказів та відповідей на поставлені запитання. Задачний підхід до навчання сприяє прискоренню адаптації студентів до професійної діяльності. Адаптаційні процеси в цьому разі можуть бути зрозумілі, якщо "ідеальні устремління" особистості співвідносяться з уявленнями певного способу професійної поведінки при зіставленні того, що думають студенти про себе та свою професію, з тим, що вони реально можуть привнести в практичну діяльність. Найбільш відомими з погляду впровадження задачного підходу у вищих педагогічних закладах є науково-педагогічні школи Ш. Амановілі (Грузія), П. Ерднієва, С. Лисенкової (Росія), Г. Балла, В. Шаталова (Україна). Отже, як слушно зазначає О. Глузман, задачний підхід до дослідження й побудови спільної діяльності педагогів та вихованців є перспективним шляхом формування уявлень студентів про цілісність педагогічного процесу в його змістовому, процесуальному та методико-технологічному аспектах. Знання алгоритму розв'язання навчальних завдань, оволодіння основними положеннями технологій навчання надали змогу сформувати вміння з виявлення особливостей педагогічних ситуацій, знаходження оптимальних варіантів їх вирішення в процесі практичної педагогічної діяльності [3, с. 250].

Діалогічний підхід до навчання передбачає включення в навчальний процес гіпотез, питань, моделей, створення образу-питання, образу-варіанта, які розхитують уявлення-штампи, виступають інструментом створення наочних образів суперечностей, парадоксів, труднощів. Цей підхід до навчального процесу реалізується за допомогою запитань і розмірковувань у формі діалогу, що сприяє пошукам студентів у власному розв'язуванні проблемного завдання. Отже, діалогічний підхід до навчання є орієнтацією навчально-пізнавальної діяльності на часткове відтворення послідовності розмірковувань, методів пошуку й вирішення порушених проблем. У ході діалогічного навчання забезпечується рівність викладача і студентів у діях, думках, висновках. Азербайджанський учений і педагог І. Ахмедов підкреслює, що діалог забезпечує появу в навчальному процесі гіпотез, питань,

моделей. Специфіка діалогічного навчання полягає в тому, що викладач спонукає студентів до створення образу-питання, образу-варіанта. Стає дуже важливим навчити майбутніх інженерів-педагогів бачити навчальну проблему, шляхи її вирішення, активно включитися в ситуацію діалогу.

Компетентнісний підхід до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах системи інженерно-педагогічної освіти в наш час є провідним в організації підготовки спеціалістів. Сьогодні компетентнісний підхід розглядають як пріоритетну орієнтацію навчання на реалізацію цілей освіти: навченість, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію й становлення творчої індивідуальності майбутніх фахівців-педагогів [8, с. 122]. Зміст компетентнісного підходу поєднує в собі здатності майбутнього фахівця, які забезпечують результативність професійних дій, фундаментальних і спеціальних знань, навчальні вміння та навички, засоби мислення й відповідальність за рішення, дії особистості. При структуруванні змісту освіти на основі компетентнісного підходу важливо дотримуватися пропорцій фундаментального й прикладного знання з адаптацією навчання до конкретних соціально-психологічних особливостей студентів. Дуже важливо не допустити зрушень особистісних мотивацій з істинних цінностей на абстрактну затребуваність, нівелювання особистісної гідності і якостей майбутніх фахівців. Компетентнісний підхід надає змогу впроваджувати таку модель вищої освіти, яка б знайомила майбутнього фахівця з основами системного розуміння соціально-професійної реальності та прикладною стороною наукового знання. Упровадження цієї моделі сприятиме підвищенню професійної значущості знань і використанню їх як інструмента практичної дії. Компетентнісний підхід забезпечує створення культури знань, освіченості серед студентів, сприяє розвитку в них бачення соціальних стратегій, постановку перспектив особистісного зростання і професійного становлення. Формування в майбутніх інженерів-педагогів основних конструктивних: компетентності, компетенцій і професійних якостей їх особистості є неможливим без індивідуалізації навчального процесу у вищій школі.

Індивідуально-диференціальний підхід до організації навчального процесу є основою підготовки творчого інженера-педагога. Індивідуалізація навчання є процесуальною стороною навчального процесу. Особливістю навчального процесу у вищому навчальному закладі є комбінування індивідуального підходу з колективними й груповими формами навчальної роботи. Як засвідчує практика, недооцінка індивідуалізації навчання або виключення з дидактичної технології колективних і групових форм роботи може негативно позначитися на рівні професіоналізму майбутніх педагогів. Сьогодні індивідуальний підхід розглядають як форму спілкування викладача й студента, коли педагогічний вплив спрямований на надання допомоги майбутньому спеціалісту у виявленні власної індивідуальності, розвитку здатностей та вміння в різноманітних ситуаціях знаходити свій індивідуальний стиль діяльності [8, с. 125]. Індивідуально-диференціальний підхід стимулює реалізацію потенційних можливостей студентів і

сприятливо впливає на його пізнавальну діяльність та професійне становлення. Головне правило індивідуального підходу полягає в тому, щоб залучення студентів до активної діяльності забезпечувало виявлення і розвиток їх здібностей та можливостей, закріплення професійно значущих якостей їх особистості. Сутність індивідуально-диференціального підходу полягає в тому, щоб допомогти майбутньому педагогові розкрити для самого себе та оточення своє власне, особливе, що в ньому приховано. Пошук себе в обраній професійній сфері, формування педагогічних здатностей, оволодіння професією є суто індивідуальним процесом. Викладач вищого навчального закладу виступає в ролі консультанта, активного помічника, але особлива увага кожного студента повинна бути зосереджена на власних зусиллях, які забезпечують його професійне зростання. Призначення індивідуально-диференціального підходу, як слушно підкреслює румунський науковець Пауль Шербан Агачі, полягає в тому, щоб допомогти майбутньому педагогові знайти себе в обраній професії, наблизитися до розуміння своїх професійних можливостей і здатностей, навчитися використовувати їх продуктивно та творчо в практичній діяльності. Він підкреслює, що індивідуальний підхід до вузівського навчання забезпечує використання методів, які впливають на окрему особистість з урахуванням її особливостей і можливостей, створення умов, які сприяли б розвитку професійних якостей, надбанню необхідних знань, умінь, реалізації потреб та інтересів майбутніх педагогів [1, с. 9].

Орієнтація вузівського навчання на особистість студента та професіографічну модель його майбутньої спеціальності зумовлює необхідність *імітаційно-ігрового підходу* до організації навчального процесу. Саме ігрові форми й методи в підготовці майбутніх педагогів надають змогу оптимально врахувати вимоги щодо обраної студентами спеціальності, створити ситуації, включаючись у які, вони будуть оволодівати мистецтвом швидко й ефективно вирішувати навчально-виховні завдання, набувати навичок культури спілкування, розвивати педагогічне мислення. Реалізація імітаційно-ігрового підходу до навчання забезпечує заміну традиційної технології більш раціональною та ефективною, основу якої становить імітаційно-ігрове моделювання. Імітаційно-ігрова діяльність стимулює творчість студентів. Беручи на себе рольове завдання, вони не лише користуються засобами спілкування, а й прогнозують ігрові дії, перевтілюються, імпровізують, творять. Імітаційно-ігровий підхід в організації навчальних занять забезпечує емоційне та інтелектуальне середовище в студентській аудиторії: атмосферу психологічного комфорту для кожного студента (психологічну захищеність кожного учасника, коли виконуваним ним ігрові ролі не знижують соціального статусу, не викликають почуття професійної безнадійності та дискомфорту); перспективу професійного зростання, усвідомлення залежності між якістю виконання ігрової ролі та успішністю професійного становлення; формування позитивної установки на імітаційно-ігрову діяльність, самостійність, творчість; включення студентів у сис-

тему відносин, побудованих на педагогічній взаємодії, співробітництві й співтворчості, що забезпечує кожному свободу дій, активність в імітаційно-ігровій ситуації; реалізацію рефлексивних та емпатійних процесів, що надають змогу управляти емоціями й станом учасників імітаційно-ігрової діяльності, виявляти гнучкість, сприймати учасників такими, якими вони є, не нав'язуючи чужого підходу до виконання навчальної ролі.

Імітаційно-ігровий підхід до навчання містить у собі умови для підготовки творчого й активного, здатного бачити перспективу, формулювати проблему, ставити та самостійно вирішувати її, реалізовувати стратегію професійної діяльності й техніку комунікативної поведінки випускника вищої інженерно-педагогічної школи.

Висновки. Основною метою організації навчально-виховного процесу в системі вищої професійно-педагогічної освіти є формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до компетентної, ефективної професійної педагогічної діяльності в освітніх установах і закладах системи професійної та загальної середньої освіти, системи підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації робітників та фахівців в умовах виробництва. Із цього погляду, навчально-виховний процес в інженерно-педагогічній вищій школі повинен забезпечити: достатній обсяг знань і вмінь з питань теорії, методики та техніки виховної роботи; високий рівень оволодіння дидактикою, яка є основою педагогічної діяльності; достатній рівень знань про людину як майбутнього об'єкта й суб'єкта педагогічного впливу; відповідну підготовку до вирішення освітньо-виховних завдань у процесі навчання. Встановлено, що кожна країна, кожний освітній заклад мають свої *власні підходи* до організації навчального процесу. Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що головним завданням сучасного навчання й виховання є розвиток творчого потенціалу майбутнього спеціаліста, здатного до перетворення соціуму та створення нових форм суспільного життя, нестандартного виконання професійних функцій.

Список використаної літератури

1. Агачи П. Ш. Проблемы совместительства в университете Бабеш-Большай г. Клуж-Напока. *Высшее образование в Европе*. 2006. № 3. Т. 31. С. 8–15.
2. Акбашев Т. Ф. Непрерывное образование и развивающая кооперация. *Вестник высшей школы*. 1988. № 10. С. 35–38.
3. Глузман А. В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и опыт исследования : монография. Киев : Поисково-издательское агентство, 1998. 252 с.
4. Даллакян А. М, Базинян Р. С. Формирование профессиональной компетентности студентов в процессе непрерывной педагогической практики. *Модернизация непрерывной практики и внедрение механизмов организации в системе высшего педагогического образования* : материалы международной научной конференции (Ереван, 1–5 июля 2013 г.). Ереван : АГПУ им. Х. Абовяна, 2013. С. 328–333.
5. Думитраш О. В. Проектное исследование по русскому языку как способ формирования культурно-языковой компетентности молдавских старшеклассников : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Москва, 2012. 24 с.

6. Зязюн І. А. Освіта і вчитель у контексті українського державотворення. *Директор школи*. 1999. № 5. С. 5–8.

7. Карапетян В. С., Петросян Р. А., Погосян А. Л. Проблема моделирования и развития профессиональных и личностных компетенций будущих педагогов. *Модернизация непрерывной практики и внедрение механизмов организации в системе высшего педагогического образования* : материалы международной научной конференции (Ереван, 1–5 июля 2013 г.). Ереван : АГПУ им. Х. Абовяна, 2013. С. 360–369.

8. Кондрашова Л. В. Процесс обучения в высшей школе : учеб. пособие. Кривой Рог : КГПУ, 2007. 318 с.

9. Кремень В. Дитиноцентризм – провідна лінія сучасної освіти. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/isp/2008_1-2/1Tochka_zogu.pdf/.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2017.

Сапожников С. В. Научно-практические подходы к организации учебного процесса в высших учебных заведениях системы инженерно-педагогического образования

В статье делается попытка освещения и анализа научно-практических подходов (технологического; педагогического взаимодействия, сотрудничества и сотворчества; личностно-деятельностного; содержательно-процессуального; задачного; диалогического; компетентностного; личностно-дифференциального; имитационно-игрового) к организации учебного процесса в высших педагогических учебных заведениях системы инженерно-педагогического образования.

Ключевые слова: *высшее педагогическое образование, система высшего образования, педагогические кадры, подход.*

Sapozhnikov S. Scientific and Practical Approaches Providing the Educational Process for Higher Educational Institutions of the Engineer and Pedagogic Education System

The article analyses scientific and practical approaches such as technological, pedagogical interaction, cooperation and co-creation, personality-activity, content-procedural, task, dialogical, competence-oriented, individual-differential, simulation-game approaches within the context of providing the educational process for higher educational institutions of the engineer and pedagogic education system.

The article states that the primary goal of the teaching and upbringing processes in higher educational institutions of the engineer and pedagogic education system is the formation of readiness of future engineers-pedagogues to competent, efficient professional engineer and pedagogic activities in educational institutions and establishments of different types (secondary schools, vocational schools, higher educational institutions, postgraduate institutions). From this perspective, the teaching and upbringing processes in the engineer and pedagogic higher school have to provide: sufficient knowledge and skills on the theory, methods and techniques of professional and pedagogical work, the high level of mastery of didactics within secondary and higher education, which is the basis of pedagogical activity, the sufficient level of knowledge about a person as a future object and subject of pedagogical influence, the appropriate preparation for solving teaching and upbringing tasks in the process of education. The article also underlines that each country has its own approaches providing the educational process for higher educational institutions of the engineer and pedagogic education system. The article notes that the main task of the contemporary teaching and upbringing is the development of the creative potential of future engineers-pedagogues, capable of transforming the society and creating new forms of social life, non-standard performance of professional functions.

Key words: *engineer and pedagogic education, higher educational system, engineer and pedagogic staff, approach.*